

Rapport

Ontruiming kraakpand

Een onderzoek naar de ontruiming van een kraakpand

Oordeel

Op basis van het onderzoek vindt de Nationale ombudsman de klachten over de politiechef van de regionale eenheid Rotterdam en het Openbaar Ministerie te Rotterdam deels gegrond en deels niet gegrond.

Datum: 11 december 2014

Rapportnummer: 2014/201

Wat is er gebeurd?

In de ochtend van 6 oktober 2012 wordt de politie in Dordrecht gebeld door een aantal krakers, met de mededeling dat zij een pand hebben gekraakt in Dordrecht. De chef van dienst van de politie, tevens hulpofficier van justitie, geeft opdracht aan een zestal politieambtenaren om direct naar het pand te gaan om daar de aanwezige krakers aan te houden en over te brengen naar het politiebureau. Tevens geeft hij hun een machtiging mee tot het binnentreden van het pand ter aanhouding zonder toestemming van de aanwezigen, mochten zij de politie de toegang weigeren.

Eenmaal bij het pand aangekomen worden de politieambtenaren buiten aangesproken door twee woordvoerders van de krakers. De politie wil geen gesprek met hen aangaan over de kraakactie. Wel is één van hen aangehouden omdat hij geen geldig legitimatiebewijs bij zich had.

De politieambtenaren zagen dat er inderdaad mensen in het pand aanwezig waren. Ondanks diverse verzoeken daartoe weigerde men de voordeur open te doen. De politie heeft daarop geprobeerd de deur met de ram te forceren. Toen dit niet lukte, hebben zij de ruit in de voordeur kapot geslagen en zijn daarop het pand binnen gegaan. De deur bleek aan de binnenzijde een nagenoeg nieuw, recent aangebracht schuifslot te hebben.

Er bleken veertien personen aanwezig te zijn in het pand, zij zijn aangehouden en overgebracht naar het politiebureau. Later die ochtend heeft de eigenaar van het pand aangifte gedaan van huisvredebreuk. De vervolgens door de politie in kennis gestelde piketofficier van justitie heeft de ontruiming en de aanhoudingen achteraf wél rechtmatig bevonden, maar achtte het niet opportuun om de krakers verder strafrechtelijk te vervolgen. Het pand stond immers al lang leeg, er was geen schade aangericht door de krakers en er was bij de politie op dat moment onvoldoende capaciteit aanwezig om de strafrechtelijke vervolging verder vorm te geven.

De advocate van de krakers diende daarop klachten in over zowel het optreden van de politie als het Openbaar Ministerie. De Nationale ombudsman opende nadat de klachtafhandeling bij de politie en het Openbaar Ministerie was afgerond, op verzoek van de activistische bewoners een onderzoek naar een aantal klachten en schreef daarbij zowel de politie als het Openbaar Ministerie aan, gelet op hun zelfstandige verantwoordelijkheid voor rechtmatig en behoorlijk overheidsoptreden.

Juridisch kader

De wet

Per 1 oktober 2010 is kraken strafbaar gesteld in artikel 138a Wetboek van Strafrecht. Op grond van artikel 551a Wetboek van Strafvordering is de politie bevoegd om wederrechtelijk vertoevende personen te verwijderen uit een (gekraakt) pand.

De jurisprudentie

De nieuwe wet heeft geleid tot uitspraken van de rechterlijke macht over de uitleg van de wet. Van belang is hier het arrest van de Hoge Raad van 28 oktober 2011 waarin bepaald werd dat strafrechtelijke ontruiming een ernstige inbreuk maakt op het huisrecht van krakers waarbij de gevolgen van ontruiming onomkeerbaar zijn. Zij kunnen immers niet meer in het pand terugkeren. De Hoge Raad geeft daarom aan dat in beginsel alleen ontruimd mag worden als de krakers eerst in kort geding de zaak hebben kunnen voorleggen aan de rechter. Het Openbaar Ministerie moet tijdig aankondigen dat ontruiming zal plaatsvinden en moet de uitkomst van een kort geding afwachten. De inmiddels door het Openbaar Ministerie opgestelde beleidsregels voldeden naar het oordeel van de Hoge Raad aan de vereisten.

Het beleid

Nog voor de Hoge Raad kwam tot deze uitspraak heeft het Openbaar Ministerie, naar aanleiding van de uitspraak van het Gerechtshof in deze zaak, op 2 december 2010 een (voorlopig) beleid bekend gemaakt omtrent kraken. Op grond van deze beleidsregels wordt een strafrechtelijke ontruiming aan een kraker aangekondigd, voor zover mogelijk onder vermelding van de exacte ontruimingsdatum. De kraker heeft zodoende de gelegenheid om in kort geding bij de rechter een verbod tot ontruiming te vorderen. Tenzij er sprake is van bijzondere omstandigheden zal er vervolgens door het Openbaar Ministerie gewacht worden met het ontruimen tot de rechter een uitspraak heeft gedaan. Als bijzondere omstandigheden waardoor ontruiming niet kan worden uitgesteld worden onder andere genoemd huisvredebreuk, ernstige vernielingen, het ontstaan van een gevaarlijke situatie of een verstoring van de openbare orde. Door plaatsing in de Staatscourant en een brief aan alle hoofden van de arrondissementsparketten is dit beleid kenbaar gemaakt. Dit beleid is nog steeds van toepassing.

Heterdaad

In geval van ontdekking op heterdaad van een strafbaar feit is iedereen bevoegd de verdachte aan te houden. Met betrekking tot de duur van de heterdaad geldt dat de heterdaad voortduurt zolang de verboden toestand bestaat. Ook is er nog sprake van heterdaad als de aanhouding het sluitstuk vormt van een keten van opsporingsactiviteiten die meteen na de ontdekking van het feit ingezet is. De aanhoudingsbevoegdheid geldt alleen verdachten, dat wil zeggen personen ten aanzien van wie uit feiten en omstandigheden een redelijk vermoeden van schuld aan enig strafbaar feit is voortgevloeid. Een deel van de delictomschrijving van kraken (138a Sr) is het

'wederrechtelijk vertoeven' in een pand, dat is daarmee een verboden toestand die voortduurt, een voortdurend delict. Dat betekent dus dat de ontdekking daarvan altijd op heterdaad is. Dit geldt niet voor het deel van de delictsomschrijving waar het wederrechtelijk binnendringen van een pand met de bedoeling om het te kraken wordt verboden. Op het moment dat het binnendringen is voltooid, gaat het over in wederrechtelijk vertoeven.

Huisrecht

De bescherming van het huisrecht volgt in eerste plaats uit artikel 12 van de Grondwet. Bij het huisrecht gaat het om het recht op bescherming en eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. Of er sprake is van bewoning, wordt beoordeeld aan de hand van de feitelijke situatie. Of die bewoning rechtmatig is doet niet ter zake, dus ook een kraker die 'wederrechtelijk vertoeft' in een gekraakt pand kan een huisrecht hebben. Of er een huisrecht is gevestigd hangt niet af van tijd, maar van de vraag of er sprake is van huiselijke activiteiten.

De klachten over de politie

De politiechef van de eenheid Rotterdam verklaarde op advies van de klachtencommissie een aantal klachten gegrond. Het betreft hier het achterwege laten van het vernietigen van de foto's en vingerafdrukken van de aangehouden personen; deze hadden direct moeten worden vernietigd toen de officier van justitie liet weten geen strafrechtelijke vervolging in te stellen. Tevens had de machtiging tot binnentreden direct moeten worden getoond en was de politie onzorgvuldig geweest met de afhandeling van de inbeslaggenomen spullen en de teruggave van kleding.

De klachten waarbij de politiechef zich onthield van een oordeel of die hij ongegrond achtte, werden daarop door de advocate ter beoordeling aan de Nationale ombudsman voorgelegd.

In het kader van het onderzoek worden de klachten over de politie door de Nationale ombudsman als volgt geformuleerd:

Verzoekers klagen er over dat de politie Rotterdam, zonder aankondiging vooraf en niet conform de richtlijn van het Openbaar Ministerie, het pand waar zij hun huisrecht hadden gevestigd, heeft ontruimd en alle bewoners heeft aangehouden.

Tevens klaagt de woordvoerder van de groep bewoners er over dat hij onterecht is aangehouden voor het niet tonen van zijn identiteitsbewijs, nu er geen noodzaak was voor de politie om daarnaar te vragen omdat hij niet als woordvoerder werd erkend.

Ook heeft de politie op een onveilige wijze de ruit van de deur gebroken waarop zij getracht hebben een van de betrokkenen door het gebroken raam naar buiten te trekken.

Tot slot klagen verzoekers over de onveilige wijze van vervoer naar het politiebureau en het feit dat de politie het noodzakelijk vond om bij allen handboeien aan te leggen terwijl er slechts lijdzaam verzet werd geboden en er geen dreiging met geweld heeft plaatsgevonden.

De klacht over het Openbaar Ministerie

Daarnaast klagen verzoekers over de wijze waarop het Openbaar Ministerie de ontruiming door de politie achteraf heeft getoetst op rechtmatigheid.

"Verzoekers klagen erover dat het Openbaar Ministerie ten onrechte achteraf de ontruiming door de politie van het door hen in gebruik genomen pand als rechtmatig heeft beoordeeld. Daarbij speelt ook een rol dat hieruit blijkt dat de toetsing van het optreden van de politie door het Openbaar Ministerie gebrekkig is geweest."

Met betrekking tot de ontruiming.

"Verzoekers klagen er over dat de politie Rotterdam, zonder aankondiging vooraf en niet conform de richtlijn van het Openbaar Ministerie, het pand waar zij hun huisrecht hadden gevestigd, heeft ontruimd en alle bewoners heeft aangehouden."

"Verzoekers klagen erover dat het Openbaar Ministerie ten onrechte achteraf de ontruiming door de politie van het door hen in gebruik genomen pand als rechtmatig heeft beoordeeld. Daarbij speelt ook een rol dat hieruit blijkt dat de toetsing van het optreden van de politie door het Openbaar Ministerie gebrekkig is geweest."

Visie verzoekers

De ontruiming op 6 oktober 2012 en de daaropvolgende aanhouding van de activistische bewoners door de politie heeft plaatsgevonden zonder aankondiging vooraf. In het desbetreffende pand heerste op dat moment huisvrede. Door toch onaangekondigd, direct en met geweld te ontruimen heeft de politie in strijd met de toen geldende richtlijnen voor het te voeren beleid en het arrest van de Hoge Raad van 28 oktober 2011 gehandeld.

Het beleid op dat moment in Dordrecht was dat ná een strafaangifte van de eigenaar het Openbaar Ministerie een aanzegging tot ontruiming doet, waarna aan betrokkenen de tijd wordt gegund om eventueel een kort geding tegen de staat aan te spannen om de ontruiming te voorkomen (conform het arrest van de Hoge Raad van 28 oktober 2011). De advocate voert hierbij ook aan dat hetzelfde pand vier maanden later op exact dezelfde wijze is gekraakt, waarbij er die keer wél gehandeld is volgens geldend beleid

en er dus niét is overgegaan tot directe ontruiming met geweld. Daarnaast geeft zij voorbeelden van vier in 2011 en 2012 gekraakte panden waarbij telkens door de bewoners contact is gezocht met de politie om te melden dat zij het pand in gebruik hadden genomen en waar de politie wel volgens de geldende richtlijnen heeft gehandeld. Tijdens de interne klachtafhandeling heeft de betrokken chef van dienst tijdens de zitting van de Klachtencommissie aangegeven dat op 6 oktober 2012 het beleid met betrekking tot de uitspraak van de Hoge Raad van 28 oktober 2011 nog niet geïmplementeerd was. Uit deze uitspraak blijkt volgens de advocate dat het besluit van de chef van dienst om tot de ontruiming over te gaan is genomen zonder dat hij op de hoogte was van het geldende beleid.

Het argument dat de politie nu op deze wijze is opgetreden omdat er een acute situatie was dan wel dat het feit op heterdaad werd geconstateerd, wordt door verzoekers bestreden en lijkt op een rationalisatie achteraf om het optreden alsnog te kunnen verdedigen. Op geen enkele wijze is door de politie nòch door het Openbaar Ministerie aangetoond dat het hier een, al dan niet verlengde, heterdaadsituatie betrof. Het enkele feit dat de krakers zelf de politie hebben gebeld, duidt er eerder op dat zij blijkbaar op dat moment ongestoord het pand bewoonden, waarmee het huisrecht naar hun mening gevestigd was. Hoe lang iemand in een pand verblijft is niet doorslaggevend voor het vaststellen van het recht op huisvrede en bovendien was het de politie helemaal niet bekend hoe lang zij zich al in het pand bevonden. Er is overhaast gehandeld door de politie, die niet eens de tijd heeft genomen om de zaak zorgvuldig voor te bereiden, geen idee had hoeveel mensen er binnen waren en geen moeite heeft gedaan zich op de hoogte te stellen van het geldende beleid.

Ook specifiek over de wijze waarop het Openbaar Ministerie zijn rol als gezag- en toezichthouder ten opzichte van de politie heeft vervuld klagen verzoekers. Ten eerste merkt de advocate van verzoekers op dat zij het klachtwaardig vindt dat de politie bij het gebruik van een dergelijke ingrijpende bevoegdheid als het met geweld ontruimen van een woning waarin huisvrede heerst niet van te voren overlegt met de piket-officier van justitie.

Ten tweede geeft zij aan dat het Openbaar Ministerie achteraf het argument heeft aangevoerd dat het hier een (verlengde) heterdaad zou betreffen. Maar bij de politie, en daarmee ook bij het Openbaar Ministerie, was in het geheel niet bekend hoe lang de bewoners zich reeds ongestoord in het pand bevonden.

Tot slot geven zij aan dat het geen recht doet aan de al langere tijd gangbare en aantoonbare situatie met betrekking tot activistische bewoning en het handelen daarin van de politie en het Openbaar Ministerie in Dordrecht dat het Openbaar Ministerie hier achteraf toch van oordeel is dat het optreden van de politie in lijn is geweest met het toen geldende beleid in dit soort zaken. Het is immers gebruikelijk dat, na strafaangifte door de eigenaar, het Openbaar Ministerie een aanzegging ontruiming uitreikt aan de betrokkenen, waarna aan hen de tijd wordt gegund om eventueel een kort geding tegen de Staat aan te spannen, conform het civiel arrest van de HR van 28 oktober 2011

Visie politie

In het kader van het onderzoek en in antwoord op vragen van de Nationale ombudsman geeft de politiechef van de eenheid Rotterdam aan dat er in de ogen van de toenmalige chef van dienst sprake was van een heterdaadsituatie op het moment dat de melding kwam; de krakers hadden het net zelf gemeld. De aanleiding om tot ontruiming over te gaan was artikel 138a van het Wetboek van Strafrecht, mede ingegeven doordat het bekend was dat de eigenaar besloten had het pand te laten verbouwen.

De betrokken chef van dienst liet weten dat hij puur op basis van ervaringen uit het verleden is uitgegaan van een zes- a zevental krakers en gelet op de beschikbare mankracht heeft geoordeeld dat er opgetreden kon worden. Volgens het lokale beleid gold volgens hem dat de politie direct kon en zou optreden bij ontdekking van een kraak op heterdaad of als het pand net gekraakt was (verlengde heterdaad). Tevens gaf de chef van dienst aan destijds niet op de hoogte te zijn geweest van het arrest van de Hoge Raad van 28 oktober 2011 en dat het nieuwe beleid dat er gelegenheid geboden moet worden om een kort geding aan te spannen nog niet bij de politie was geïmplementeerd. Ook het computersysteem kende artikel 138a nog niet, daardoor moesten de verbalisanten artikel 138 Wetboek van Strafrecht handmatig aanpassen naar artikel 138a. Bij een aantal processen-verbaal heeft men dat helaas verzuimd. De machtiging tot binnentreden kan niet meer getoond worden, omdat het een uitgeschreven stuk is en er geen proces-verbaal is opgemaakt.

Voor een oordeel over de rechtmatigheid van de ontruiming verwijst de politiechef naar het oordeel van het Openbaar Ministerie hierover, dat het optreden van de politie als rechtmatig heeft beoordeeld. De politiechef geeft aan dat het oordeel hier luidde dat de politie er terecht van uit kon gaan dat de eigenaar het niet eens was met de kraak en dat er van een huisrecht van de krakers nog geen sprake kon zijn.

Visie minister van Veiligheid en Justitie

De minister van Veiligheid en Justitie geeft in reactie op de klacht omtrent de rechtmatigheid van het binnentreden en in antwoord op de vragen die de Nationale ombudsman daarbij gesteld heeft het volgende aan. Op 13 oktober 2010 heeft de (toenmalige) Hoofofficier van justitie van het arrondissementsparket Dordrecht aan de burgemeesters van de gemeenten in dat arrondissement het OM-handhavingsbeleid met betrekking tot kraken uiteengezet. In dit beleid was mede vervat dat de politie in zijn algemeenheid direct zal optreden bij ontdekking van kraak op heterdaad of op het moment dat het pand net is gekraakt (verlengde heterdaad). Er was hier naar mening van de minister sprake van een net gekraakt pand, waarbij de politie ingevolge het destijds lokaal geldende handhavingsbeleid eigenstandig mocht optreden. Van dit beleid is naar het oordeel van de minister niet afgeweken.

Achtereenvolgens hebben de piketofficier van justitie en de Hoofdofficier van justitie het optreden van de politie als rechtmatig beoordeeld. De piketofficier van justitie is daarbij bij zijn beoordeling afgegaan op de informatie zoals die aan hem was doorgegeven door de politie. Onderzoek door het Openbaar Ministerie leverde op dat nadat de krakers de politie zelf hadden gebeld om te melden dat zij het leegstaande pand hadden gekraakt, de politie linea recta naar het pand is gegaan, de deur heeft verbroken, de woning heeft ontruimd en de krakers heeft aangehouden. De door de politie vervolgens in kennis gestelde piketofficier van justitie heeft de ontruiming en de aanhoudingen op dat moment rechtmatig bevonden (er was immers een acute situatie). Maar omdat het pand al lang leeg stond, en geen schade was aangericht door de krakers en er op dat moment onvoldoende capaciteit bij de politie aanwezig was voor een strafrechtelijke vervolging, werd het voortzetten van de strafrechtelijke vervolging door deze officier van justitie niet opportuun geacht. De Hoofdofficier van justitie sluit zich hier bij aan en heeft in zijn beoordeling van de klacht ook de beleidsbrief van het College van procureurs-generaal van 30 november 2010 betrokken.

Met betrekking tot het huisrecht geeft de minister aan dat het Openbaar Ministerie als criterium aanhoudt dat er sprake is van huisrecht indien door de krakers een nacht is geslapen in het pand. Wanneer zij echter vanaf het begin in hun bezetting zijn gehinderd, is er geen sprake geweest van huisvrede en daarmee ook niet van een gevestigd huisrecht. In de onderhavige zaak heeft de politie onmiddellijk ingegrepen nadat de krakers direct na het binnendringen van het pand de politie hebben gebeld. Hierdoor heeft geen huisrecht voor de krakers kunnen ontstaan. Het feit dat de bewoners zelf en op eigen initiatief hebben gebeld leidt niet tot de stelling dat het huisrecht was gevestigd en er geen sprake meer was van een heterdaadsituatie.

Oordeel Nationale ombudsman

Ten aanzien van de politie

De Nationale ombudsman toetst het optreden van de politie hier aan het vereiste van fair play. Dit vereiste van behoorlijk optreden van de overheid houdt in dat de overheid de burger de mogelijkheid geeft om zijn procedurele kansen te benutten en daarbij zorgt voor een eerlijke gang van zaken. Het is met betrekking tot deze klacht dus de vraag of de politie op deze wijze het pand mocht ontruimen, of dat zij de krakers in de gelegenheid hadden moeten stellen om eerst in kort geding bij de rechter een verbod van de te voren aangekondigde ontruiming te vorderen.

Van primair belang is hier de vraag of de krakers een huisrecht hadden. In de kern komt het er op neer dat bij een gevestigd huisrecht, politie en justitie zich hebben te houden aan het in december 2010 bekend gemaakte beleid van eerst aankondigen, en afhankelijk van de uitkomst van een eventueel aan te spannen kort geding, dan pas ontruimen. Bijkomend aspect van het ontruimen van een gekraakt pand is dat de krakers die daar woonden, niet meer rechtmatig terug zullen kunnen naar dit pand om er te wonen. Dit in tegenstelling tot een verdachte van een ander delict die, immers ook met

schending van zijn huisrecht, in zijn woning wordt aangehouden. Bij vrijlating kan hij zonder probleem terugkeren naar zijn woning. Het feit dat de gevolgen van de ontruiming voor krakers onomkeerbaar zijn leidt tot de plicht om extra omzichtigheid te betrachten bij de inzet van dit middel.

Het Openbaar Ministerie stelt hier echter dat de politie op heterdaad is opgetreden waardoor de krakers geen aanspraak konden maken op dat beleid. Wanneer krakers vanaf het begin in hun bezetting zijn gehinderd, is er geen sprake geweest van huisvrede en daarmee ook niet van een gevestigd huisrecht. De minister geeft in zijn reactie aan dat de politie onmiddellijk heeft ingegrepen nadat de krakers direct na het binnendringen van het pand de politie hebben gebeld. De betrokken chef van dienst geeft hier over aan dat er zijns inziens sprake was van een heterdaadsituatie op het moment dat de melding kwam; de krakers hadden het net zelf gemeld.

De Nationale ombudsman is van oordeel dat er onvoldoende onderzoek is gedaan door de politie voordat zij de beslissing nam tot het ontruimen van het pand en het aanhouden van de krakers. Nu kan niet worden aangetoond dat de krakers nog geen huisrecht gevestigd hadden en er dus sprake was van een heterdaad situatie.

Het enkele argument dat de politie direct na het telefoontje van de krakers, zonder te dralen, is opgetreden is daarvoor niet voldoende. De enkele snelheid van het optreden van opsporingsambtenaren is niet maatgevend, er moet wel iets op heterdaad zijn ontdekt. Het is ook niet enkel de verstreken tijd van het verblijf in het gekraakte pand, maar het bestaan van huisvrede in de woning. Het telefoontje waarmee de krakers zelf hebben gemeld dat zij het pand hadden gekraakt, geeft over beide geen of in ieder geval onvoldoende uitsluitel.

Nu de politie geen onderzoek heeft verricht op basis waarvan het optreden op heterdaad kan worden gebaseerd, is de Nationale ombudsman van oordeel dat het op deze wijze ontruimen van het gekraakte pand niet behoorlijk was. Nu heterdaad niet is aangetoond, had de ontruiming volgens geldend beleid eerst moeten worden aangekondigd waarna er gelegenheid werd geboden aan de krakers om een verbod tot ontruiming bij de rechter te vorderen. Bovendien acht de Nationale ombudsman het onzorgvuldig van de politie om niet eerst te overleggen met de piketofficier van justitie voordat zij een zo ingrijpende inbreuk maakt op een eventueel huisrecht waarbij in het geval van kraken de ontruiming onomkeerbaar is.

Tot slot wijst de Nationale ombudsman er nadrukkelijk op dat het niet kunnen tonen van de schriftelijke machtiging tot binnentreden de controle achteraf op de rechtmatigheid van het binnentreden onmogelijk maakt. Nu de verdachten niet zijn vervolgd, is het niet meer aan de rechter om de rechtmatigheid van het optreden en eventuele vormverzuimen te constateren en beoordelen. In het kader van de aanvullende rechtsbescherming is het dan aan de Nationale ombudsman om hier een oordeel over te geven. De huidige werkwijze dat deze geschreven machtigingen tot binnentreden blijkbaar niet worden bewaard op het moment dat er niet tot vervolging wordt overgegaan is niet aanvaardbaar.

Het tegen de wil van een bewoner binnentreden van een woning is een bevoegdheid die een zware inbreuk maakt op de privacy en dient als daarom op zijn rechtmatigheid te kunnen worden getoetst. Al met al is de ombudsman van oordeel dat de politie in strijd met het vereiste van fair play heeft gehandeld.

De onderzochte gedraging is op dit punt niet behoorlijk.

Ten aanzien van het Openbaar Ministerie

De beoordeling door het Openbaar Ministerie van de rechtmatigheid van het politieoptreden toetst de Nationale ombudsman aan het vereiste van goede voorbereiding. Dit vereiste houdt in dat de overheid alle informatie verzamelt die van belang is om een weloverwogen beslissing te nemen.

De Nationale ombudsman is ook ten aanzien van het Openbaar Ministerie van oordeel dat deze tekort is geschoten. Het Openbaar Ministerie is dan wel afhankelijk van de informatie die het van de politie krijgt, maar dat ontslaat het niet van de verplichting de juiste informatie te verkrijgen van de politie. De piketofficier die pas na het optreden werd ingelicht door de politie, heeft er voor gekozen om alle aangehouden krakers heen te zenden vanwege opportuniteitsoverwegingen maar het optreden zelf wel als rechtmatig te beoordelen zonder dat hier de juiste informatie aan ten grondslag kan hebben gelegen. Tot aan de minister van Veiligheid en Justitie blijft het Openbaar Ministerie dan van mening dat de politie rechtmatig is opgetreden, zonder dat het nadere argumenten aandraagt voor het aannemen van een heterdaad situatie of anderszins blijkt geeft dat er de juiste vragen gesteld zijn aan de politie met betrekking tot het optreden.

De onderzochte gedraging is op dit punt niet behoorlijk.

Met betrekking tot de aanhouding van de woordvoerder

"Tevens klaagt de woordvoerder van de groep bewoners er over dat hij onterecht is aangehouden voor het niet tonen van zijn identiteitsbewijs, nu er geen noodzaak was voor de politie om daarnaar te vragen omdat hij niet als woordvoerder werd erkend."

Regels omtrent de identificatieplicht van burgers

In bepaalde gevallen kan de overheid, waaronder de politie, op grond van regelgeving van een burger verlangen dat hij zijn identiteitsbewijs toont. Artikel 2 Wet op de identificatieplicht in combinatie met artikel 8a van de Politiewet biedt voor de politie deze mogelijkheid. Op grond van deze artikelen kan een ambtenaar van politie de identificatie van een burger vorderen mits dit redelijkerwijs noodzakelijk is voor de uitoefening van de politietaak.

De Memorie van Toelichting bij de Wet op de identificatieplicht geeft met betrekking tot dit 'redelijkerwijs' het volgende aan: "Een belangrijke beperking is evenwel gelegen in het

vereiste dat de vordering moet worden gedaan in het kader van een redelijke taakuitoefening. De politieambtenaar zal het gebruik van de toepassing moeten kunnen motiveren, en die motivering moet in ieder geval schriftelijk blijken indien een proces-verbaal wordt opgemaakt ter zake van het niet voldoen aan de identificatieplicht."

Het College van procureurs-generaal heeft in de 'Aanwijzing uitbreiding identificatieplicht' met beleidsregels aangegeven dat de identificatieplicht zich niet alleen beperkt tot verdachten, maar zich ook uitstrekt tot getuigen, aangevers, melders, betrokkenen, veroordeelden, vreemdelingen, slachtoffers enzovoort.

Visie verzoeker

Verzoeker geeft aan dat hij buiten stond op het moment dat de politie bij het pand arriveerde. Hij heeft direct duidelijk aangegeven dat hij niet binnen was geweest en dat hij woordvoerder van de groep was en als zodanig in gesprek wilde met de politie. De politie heeft geweigerd hem als woordvoerder te erkennen. De politieambtenaren hebben aangegeven dat het goed was dat hij dat meldde, maar dat zij toch zijn identiteitspapieren wilden zien. Volgens verzoeker was er geen reden om zijn identiteitsbewijs te vragen, omdat hij door de politie niet als woordvoerder erkend werd en bekend was dat hij geen deel uitmaakte van de bewoning. Nu er ten opzichte van hem geen verdenking bestond was er ook geen grond om hem te vragen zich te identificeren.

Visie politie

De betrokken politieambtenaren verklaren tijdens de zitting bij de klachtencommissie van de politie-eenheid Rotterdam dat zij bij aankomst bij het gekraakte pand verzoeker buiten aantroffen. Zij vonden de aanwezigheid van hem bijzonder waardoor er naar zijn identiteitsbewijs is gevraagd. Dit kon hij niet tonen. De politiechef volgt het advies van de klachtencommissie om de klacht op dit punt ongegrond te verklaren. De aanwezigheid van een persoon op dat tijdstip bij een ontruimingsactie van een pand was voor de politie aanleiding om te willen weten met wie ze te maken had. De woordvoerder was niet in staat om op eerste vordering een geldig legitimatiebewijs te tonen. De klacht over de aanhouding wordt daarom als ongegrond beoordeeld.

Oordeel Nationale ombudsman

Het vereiste van professionaliteit houdt in dat de overheid er voor zorgt dat haar medewerkers volgens hun professionele normen werken. De burger mag van hen bijzondere deskundigheid verwachten. Was het vorderen van de identificatie van de woordvoerder van de krakers hier redelijkerwijs noodzakelijk voor het uitoefenen van de taak van de politieambtenaren?

Niet betwist wordt dat de politieambtenaren niet geïnteresseerd waren in wat de zelfverklaarde woordvoerders van de krakers te melden hadden. Ook werden zij niet verdacht van een strafbaar feit. Waarom zou de politie dan een redelijk belang hebben bij het vragen naar een identiteitsbewijs? De gegeven motivering door de betrokken

politieambtenaren en de politiechef van de eenheid Rotterdam is op dit punt erg mager. Het betreft slechts zijn aanwezigheid daar op dat moment.

De Nationale ombudsman is van oordeel dat er redelijke argumenten zijn die het vragen naar het identiteitsbewijs van de woordvoerder kunnen rechtvaardigen. Het feit dat verzoeker zich als woordvoerder kenbaar heeft gemaakt, rechtvaardigt het vragen naar zijn identiteitsgegevens. Op het moment zelf hebben de politieambtenaren dan wel geen behoefte aan een gesprek met hem, maar op een later tijdstip in het onderzoek zou zijn verklaring als getuige wel noodzakelijk kunnen zijn. Daarmee valt het vorderen van inzage in het identiteitsbewijs naar het oordeel van de Nationale ombudsman binnen een redelijke taakuitoefening door de politie

Het verbaast de Nationale ombudsman overigens wel dat uit de motivering van de betrokken politieambtenaren en later de politiechef, niet blijkt waarom de noodzaak voor de identiteitscontrole bestond. Hij is van oordeel dat het belangrijk is dat de politie het belang inziet van een goede motivering voor het vorderen van de inzage in een identiteitsbewijs. Er is door de wetgever gekozen voor een toonplicht en geen draagplicht. Zonder deze motivering achteraf, kan ook niet blijken van een inschatting vooraf door de betrokken politieambtenaar dat er reden was om hiernaar te vragen. Nu er echter wel een goede grond was voor het vorderen van het identiteitsbewijs, is de Nationale ombudsman van oordeel dat het ontbreken van een juiste motivering hier niet dient te leiden tot het gegrond verklaren van de klacht.

De onderzochte gedraging is in zoverre behoorlijk.

Met betrekking tot het door de ruit trekken van een bewoner

"Ook heeft de politie op een onveilige wijze de ruit van de deur gebroken waarop zij getracht hebben een van de betrokkenen door het gebroken raam naar buiten te trekken."

Visie verzoeker

Door met geweld het pand binnen te dringen en dit ook nog eens op een onzorgvuldige wijze te doen is één van de krakers in zijn rug geraakt tijdens het verbreken van de deur door de politie. Hij stond achter de deur en verwachtte niet dat er met een 'boem' door een glazen ruit gestoten zou worden.

Visie politie

Deze klacht is niet afzonderlijk betrokken in het oordeel van de klachtencommissie en de politiechef. Tijdens de zitting verklaarden de betrokken politieambtenaren wel over het verbreken van de voordeur. Op het moment dat de 'boem' werd ingezet om de deur te verbreken gingen de aanwezigen tegen de deur leunen. De klap tegen het slot had onvoldoende effect waardoor de deur niet open ging. Na meerdere malen gewaarschuwd te hebben is er voor gekozen om het glas te breken om onnodige schade te voorkomen.

In reactie op vragen van de Nationale ombudsman geeft de politiechef aan dat er diverse malen is gevraagd om de deur te openen met de waarschuwing dat de deur anders met geweld zou worden geopend. Voorafgaand aan het verbreken van de ruit is er gewaarschuwd naar achteren te gaan in verband met rondspringend glas. De politieambtenaren wilden vervolgens via het verbroken raam de sloten van de deur vanuit de binnenzijde opendraaien. Dit werd verhinderd doordat een aantal personen aan de armen van de politieambtenaren begon te trekken. Van politiezijde werd getracht dit te voorkomen, in verband met uitstekende stukken glas, met als gevolg dat er op een gegeven moment door de politie werd tegen getrokken. Daarna hebben de krakers een stap naar achteren gedaan, heeft de politie het overige glas weg kunnen halen en zijn zij door het raam het pand binnengegaan. Later hebben zij van binnenuit de sloten geopend om zo een normale toegang te creëren.

Oordeel Nationale ombudsman

Nu het oordeel van de Nationale ombudsman met betrekking tot het binnentreden van de woning luidt dat de politie niet op deze wijze de woning binnen had mogen vallen, zou al het gebruikte geweld hierbij alleen al om die reden beoordeeld kunnen worden als zijnde niet behoorlijk.

De Nationale ombudsman hecht er echter aan om dit klachtonderdeel toch afzonderlijk te toetsen aan het vereiste van evenredigheid. Dit vereiste houdt in dat de overheid een middel kiest om haar doel te bereiken dat niet onnodig ingrijpt in het leven van de burger en dat in evenredige verhouding staat tot dat doel. Was het openen van de deur door middel van het verbreken van het glas noodzakelijk, ook nu duidelijk was dat de aanwezigen zich in de nabijheid van de deur bevonden?

De Nationale ombudsman is van oordeel dat de politie zich hier voldoende heeft ingespannen om met gebruikmaking van het minst ingrijpende middel het gestelde doel te bereiken. De politie heeft duidelijk aangekondigd dat er een ontruiming zou plaatsvinden. En duidelijk aangekondigd dat bij niet openen van de deur door de aanwezigen, deze met geweld verbroken zou worden. Ook zijn de eerste pogingen om met de 'boem' de deur te verbreken dan wel mislukt, maar het heeft aan de activistische bewoners wel een duidelijk signaal afgegeven met betrekking tot de bedoelingen van de politie.

Als zij er dan voor kiezen om tegen de deur aan te gaan leunen, terwijl de politie op datzelfde moment bezig is deze met een 'boem' te forceren, kan men niet spreken van disproportioneel geweld door de politie op het moment dat de deur, dan wel het glas in de deur, bezwijkt. Ook bij het vastpakken van de arm van de politieambtenaar die door middel van het reiken door het gebroken raam probeert de deur te openen, is sprake van het bewust aanvaarden van het risico op letsel door het gebroken glas in de deur.

Nu er geen ernstig letsel bij verzoekers is ontstaan en overigens niet vast is komen te staan dat de politieambtenaren het risico hierop voor lief hebben genomen, is de Nationale ombudsman van oordeel dat het gebruikte geweld hier proportioneel was en in evenredige verhouding stond tot het doel, namelijk het openen van de deur.

De onderzochte gedraging is op dit punt behoorlijk.

Met betrekking tot het onveilige vervoer en de handboeien

"Tot slot klagen verzoekers over de onveilige wijze van vervoer naar het politiebureau en het feit dat de politie het noodzakelijk vond om bij allen handboeien aan te leggen terwijl er slechts lijdzaam verzet werd geboden en er geen dreiging met geweld heeft plaatsgevonden."

Visie verzoekers

Bij twee aangehouden verzoekers zijn de handboeien te strak aangezet, waardoor onnodig letsel aan de polsen is ontstaan. Wellicht dat de handboeien niet gelocked zijn geweest.

Voor één aangehouden verzoeker was er geen plek meer in de politieauto. Hij werd vervolgens door de politieambtenaren zonder gordel op de grond gezet, hetgeen gevaar voor zijn veiligheid opleverde.

Visie politie

Met betrekking tot het gebruik van de handboeien.

De districtschef geeft in reactie op de klacht met betrekking tot de handboeien aan dat alle gebruikte handboeien op normale en gebruikelijke wijze zijn aangezet. Niets wijst er op dit afwijkend heeft plaatsgevonden. De wijze van boeien van verdachten alsmede het locken van de handboeien wordt door politieambtenaren intensief getraind en getoetst.

Tijdens de hoorzitting verklaren betrokken politieambtenaren dat er geen actief verzet is geweest van de krakers, wel passief verzet. De meeste van de aangehouden krakers werkten mee en iedereen is rustig en niet geboeid vervoerd. Drie krakers gaven aan niet mee te willen werken. Een aantal personen moest uit het pand worden gedragen aan de armen en benen, omdat zij op de grond gingen liggen. Zij werden vervolgens geboeid om de veiligheid van de andere arrestanten en de politieambtenaren te waarborgen. De handboeien werden hierbij op de gebruikelijke wijze omgedaan.

De politiechef acht dit klachtpunt dan ook ongegrond omdat het gebruik van handboeien noodzakelijk was vanwege het passieve verzet van de activisten.

Met betrekking tot het vervoer

De politie geeft aan dat alle aangehouden verdachten zouden worden overgebracht naar de afdeling Arrestantenzorg in Dordrecht. Op het moment van overbrengen waren er te weinig voor het vervoer van arrestanten geschikte politievoertuigen beschikbaar. Er

bleken meer krakers in de woning dan waar de politie op gerekend had. Omdat ze inmiddels al met de actie waren begonnen wilde men hier mee doorgaan. Tijdens de hoorzitting bij de klachtencommissie geeft de chef van dienst hierover aan dat de bus om de personen te vervoeren twee keer heeft gereden, maar eigenlijk drie keer had moeten rijden voor één persoon. Om die reden is er voor gekozen om verzoeker zittend in een dienstvoertuig over te brengen. Tevens bleek korte tijd later dat verzoeker op een veilige wijze was aangekomen op de afdeling Arrestantenzorg.

De politiechef volgt het advies van de klachtencommissie om deze klacht ongegrond te achten. Hij is daarmee van oordeel dat het niet wenselijk is dat één persoon op een dergelijke wijze wordt vervoerd. De klachtenbehandelaar van de politie heeft dan ook in een eerste reactie op de klacht al aangegeven dat hij dit vervoer door de politie betreunde. Maar nu de klachtencommissie heeft vastgesteld dat het vervoer geen onveilige situatie voor de klager heeft opgeleverd kan de politiechef begrip opbrengen voor deze wijze van vervoer onder deze omstandigheden.

Oordeel Nationale ombudsman met betrekking tot gebruik handboeien

Het is een vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat grondrechten worden gerespecteerd. Het recht op onaantastbaarheid van het lichaam is neergelegd in internationale verdragen en de Grondwet. Het aanleggen van handboeien vormt een inbreuk op de lichamelijke integriteit van de betreffende persoon.

Het aanleggen van handboeien mag geen automatisme zijn. In de Ambtsinstructie voor de politie is bepaald dat een politieambtenaar een aangehouden verdachte, ten behoeve van het vervoer, handboeien kan aanleggen. Dit is slechts mogelijk als dit noodzakelijk is vanwege vluchtgevaar of gevaar voor de veiligheid van de verdachte, van de betrokken ambtenaar of van derden.

Voor de keuze voor handboeiengebruik bestaat, naast het kader van de eerder genoemde Ambtsinstructie, de afwegingsruimte van de betrokken politieambtenaar voor het wel of niet gebruiken van handboeien. De betrokken ambtenaar moet in een specifiek geval de afweging maken of de aanwezige veiligheidsrisico's het aanbrengen van de boeien naar redelijk inzicht rechtvaardigen; hem komt de ruimte toe om de omstandigheden van de situatie en de persoon van de verdachte te beoordelen.

De Nationale ombudsman is van oordeel dat het gebruik van de handboeien bij die verdachten die lijdzaam verzet boden hier toegestaan was. Alhoewel het verzet lijdzaam was, hebben verzoekers daarmee wel te kennen gegeven niet mee te willen werken aan hun aanhouding door de politie. Daarmee en gelet op het feit dat het om een groot aantal personen ging die vervoerd moesten worden, kan en mag de politie ook aannemen dat er een risico is van vluchtgevaar en is het gebruik van handboeien aanvaardbaar.

Met betrekking tot het te strak aanzetten van de handboeien of het niet locken, waardoor zij steeds strakker kunnen gaan zitten, is de Nationale ombudsman van oordeel dat er

vanuit kan worden gegaan dat de politie de handboeien aanlegt op de door hen geleerde veilige methode. Nu niet gebleken is van enig letsel is de Nationale ombudsman van oordeel dat aangenomen kan worden dat de handboeien juist zijn aangelegd.

De onderzochte gedraging is op dit punt behoorlijk.

Oordeel Nationale ombudsman met betrekking tot het vervoer

Het vereiste van bijzondere zorg houdt in dat overheidsinstanties aan personen die onder hun hoede zijn geplaatst de zorg verlenen waarvoor deze personen, vanwege die afhankelijke positie, op die overheidsinstanties zijn aangewezen.

De Nationale ombudsman is van oordeel dat ten aanzien van personen die rechtens van hun vrijheid zijn beroofd bij de politie de zorgplicht bestaat om hen op een veilige wijze - dat wil zeggen op een veilige zitplaats en met een gordel om - te vervoeren. Deze personen worden immers niet op vrijwillige basis in een auto vervoerd, zijn in sommige gevallen geboeid of om andere redenen niet in staat om zelf een gordel om te doen.

Onder de gegeven omstandigheden had de politie moeten kiezen voor het organiseren van een aanvullende auto voor het vervoer van de arrestant óf het nogmaals heen en terug rijden voor het ophalen van verzoeker. Het enkele feit dat er van te voren niet was voorzien dat er zoveel personen in het pand aanwezig zouden zijn, en daarmee de omstandigheid dat er onvoldoende vervoer beschikbaar was, is onvoldoende reden om de veiligheid van verzoeker in gevaar te brengen.

Het argument dat er niets is gebeurd en verzoeker veilig is aangekomen op het politiebureau is naar het oordeel van de Nationale ombudsman niet ter zake doende. Het bevreedt de Nationale ombudsman dan ook dat met betrekking tot deze klacht door de politie wordt aangegeven dat deze wijze van vervoer niet wenselijk is, maar dat de klacht hierover dan toch niet gegrond wordt beschouwd.

De onderzochte gedraging is op dit punt niet behoorlijk.

Conclusie

- De klacht over de ontruiming van het pand door de politie is gegrond wegens schending van het vereiste van fair play.
- De klacht over de beoordeling van de rechtmatigheid van het politieoptreden door de officier van justitie is gegrond wegens schending van het vereiste van goede voorbereiding.
- De klacht over het onveilige vervoer is gegrond wegens schending van het vereiste van bijzondere zorg.

- De klacht over de aanhouding van de woordvoerder wegens het niet voldoen aan de identificatieplicht is niet gegrond.
- De klacht over het gebruik van de handboeien is niet gegrond.
- De klacht over het door de ruit trekken van een bewoner is niet gegrond.

De Nationale ombudsman,

mr. F.J.W.M. van Dooren,
waarnemend ombudsman

Achtergrond

Naar aanleiding van de klacht van verzoeker heeft de Nationale ombudsman in het kader van het onderzoek de volgende vragen gesteld aan het Openbaar Ministerie:

- Wat was ten tijde van het binnentreden door de politie het gangbare beleid in Dordrecht met betrekking tot het optreden tegen activistisch wonen? Is daar in dit geval van afgeweken?
- Kunt u aangeven op grond van welke informatie in eerste instantie de piket-officier van justitie en later de hoofdofficier van Justitie hebben geoordeeld dat het binnentreden door de politie rechtmatig was. Heeft er nog nader onderzoek plaats gevonden door het Openbaar Ministerie?
- Kunt u aangeven waar in het kader van het kraken van panden voor het Openbaar Ministerie de grens ligt tussen heterdaad, verlengde heterdaad en buiten-heterdaad en wanneer volgens u het huisrecht is gevestigd.

Kunt u daarbij het argument meenemen van de advocate van de bewoners dat het feit dat de bewoners zélf en op eigen initiatief met de politie hebben gebeld er op duidt dat het huisrecht was gevestigd en er geen sprake meer was van een heterdaad situatie.

- Op welke wijze, op welk moment en door wie zijn de plannen van de eigenaar van het al geruime tijd leegstaande pand in kaart gebracht. Heeft dit een rol gespeeld bij de toetsing van de rechtmatigheid van het binnentreden?